

תנועת בני עקיבא
בישראל

בני עקיבא רמת הגנר והשלמים
תנועת בני עקיבא

תנועת בני עקיבא
בישראל

קִרְיַת מוֹרְדֵיכַי מְעִיטת הַמַּכְבֵּל

בית מורדיה
עמותת

מועצה מקומית
קריית ארבע
חברון

מועצה אזורית
שפיר

הישיבה החינוכית
אור עזיון

הישיבה הגבוהה
אור עזיון
שעל ד' מרכזי ישיבות בני עקיבא

מרכז ישיבות
בני עקיבא

מִרְן הַרְבֵּ אַבְרָהָם יִצְחָק הַכֵּהן קוֹק זצ"ל

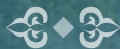
עיר האבות חברון

עם ביאור והרחבה

מאת הרב חיים דרוקמן שליט"א

ראש ישיבת אור עזיון ויו"ר מרכז יב"ע

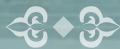
מעובד מתוך שיעורים שניתנו בעקבות הסכם חברון
(ההסכם המחלק את הסמכות הבטחונית והנוכחות האזרחית בחברון).

העלה על הכתב: י.ב.

עריכה: עומר פדור

שבת פרשת חיי שרה, תשע"ג

החוברת מוקדשת למורנו ורבינו, ראש הישיבה, הרב חיים דרוקמן שליט"א
לרגל הגיעו לגבורות. "כִּי אֲרַךְ יָמִים וְשָׁנֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ".

העוגה לא שלמה?

למתיקות הלימוד לאורך כל השנה:
מבצע להשלמת סטים של השפת אמת

מחיר מיוחד לכרכים בודדים!

אין לך את השפת אמת?
ניתן להשיג סטים: תורה | מועדים | ליקוטים סט מורחב 13 כרכים

מבוא

זה שנים רבות שאנו מקדישים את שבת פרשת "חיי-שרה" להזדהות עם העיר חברון, "עיר האבות". השבת נקרא בבתי הכנסת על הקנייה החוקית והרישמית של מערת המכפלה בחברון על ידי אברהם אבינו. זהו המקום לעמוד קמעה על אודות מהותה המיוחדת של חברון, על אורה המיוחדת ומסריה הנצחיים מהם ינקנו תמיד, בייחוד שיש לכך משמעות מיוחדת לדורינו.

לפני כשמונים שנה, בכ' שבט ה'תר"ץ, כמחצית השנה לאחר הטבח הנוראי בעיר חברון¹, התקיימה אזכרה בירושלים, במעמד מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ואישי ציבור נוספים. בעיתון בן אותם ימים, ניתן למצוא דיווח על האסיפה הגדולה שהתקיימה, שבה דיברו, בין היתר, יצחק בן צבי, מי שלימים היה נשיא מדינת ישראל, ומנחם אוסישקין, מראשי התנועה הציונית. בדבריו, אמר מנחם אוסישקין, שחברון מטפחת על פני אלה שחושבים שעל ידי לימוד לשון ערבית, טיפוח יחסי ידידות והנמכת השאיפות המדיניות, אפשר לפתור את הבעייה הערבית. הרי לנו, שאפילו אז, בשנת תר"ץ, כבר הבינו מנהיגי המדינה את רצינותה של הבעייה הערבית, שאיננה ניתנת להיפתר על נקלה. הלוואי וגם היום, אחר על כל המלחמות שנלחמנו והקרבות שהקרבו, יבינו כולם כי הבעייה הערבית לא תפתר בדרך של כניעה וויתור על ארצנו ושאיפותינו הלאומיות.

הלוואי וגם היום, אחר על כל המלחמות שנלחמנו והקרבות שהקרבו, יבינו כולם כי הבעייה הערבית לא תפתר בדרך של כניעה וויתור על ארצנו ושאיפותינו הלאומיות.

בחוברת זו נלמד את דבריו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל², כפי שנאמרו על ידו באותה אסיפה, הכוללים עקרונות יסודיים ביותר ביחס לעניינה של חברון. לפניכם מובא הנאום עצמו, ולאחריו, ביאור והרחבות.

1 בשנת ה'תרפ"ט אירעו פרעות שכוונו כנגד היישוב היהודי בארץ ישראל מצד האוכלוסייה הערבית. אחת הערים שנפגעה באופן קשה ביותר, הייתה העיר חברון. למרות יחסי השכנות הטובים, כביכול, שהיו לתושבים היהודיים עם שכניהם הערבים, לא מנעו עצמם האחרונים מלפרוע ביהודים (אף שהיו כמה מהערבים שהגנו על היהודים). בטבח נרצחו 67 יהודים. כתוצאה מהפרעות גירשו הבריטים, שהיו אז בעלי המנדט בארץ, את כל היהודים מחברון, כאשר בתיים וכל רכושם נשלל על ידי שכניהם הערבים.

2 דבריו הובאו בספר: "מאמרי הראיה" חלק ב, בשם: "עיר האבות".

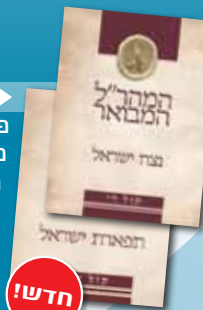
קמעה קמעה

מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו, מאת הרב חיים דרוקמן ~~118 ₪~~ 50 ₪

המהר"ל המבואר

פירוש על ספרי המהר"ל פיסקה אחר פיסקה מאת הרב אביגדור שילה ~~130 ₪~~ 70 ₪

חדש!

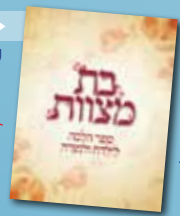
משמיע ישועה

לדמותו של הרצי"ה קוק זצ"ל מאת שמחה רז, הרב שלום קליין, הילה וולברשטיין ~~58 ₪~~ 58 ₪

בת מצוות

ספר הלכה לילדה ולנערה, מאת הרב אהרן בק ~~89 ₪~~ 58 ₪

טללי מדרש

עין במדרשי חכמים, מאת הרב שלמה כהן דוראס ~~78 ₪~~ 49 ₪

חדש!

חרוזי תורה

העמקה בפרשיות התורה בחרוזי שירה, מאת הרב יצחק באואר ~~60 ₪~~ 45 ₪

צדיק וקם

על החסד והעומק שבתשובה מאת הרב אורן זורגי ~~40 ₪~~ 30 ₪

חדש!

אורות התשובה

על עניינה של התשובה מאת הראי"ה קוק זצ"ל ~~55 ₪~~ 45 ₪

המחירים אינם כוללים דמי משלוח * מחיר מיוחד להזמנות כמותיות

”עיר האבות”

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ”ל

לכאורה, מיותרת האזכרה לעיר-האבות חברון. זכר חברון, חורבנה, והשאיפה לבנינה, חקוקים על לוח לבנו ואין כל צורך מיוחדת כדי להעלות לפנינו את זכרונה. אולם, אם אנו עושים את האזכרה הזאת, מטרתה להביא את הזכרון הזה והרגשות התוססים בלבנו גם לידי פעולה מעשית, לשם בניין חברון והקמת הריסותיה.

עם זכר חברון, עיר-האבות, עולה בזכרוננו מאמר אחד של חז”ל, המובא בראשונים: ”מעשה אבות סימן לבנים”. וישנם שני סוגים של סימנים: סימנים עצמיים וסימנים מקריים. הראשונים מסמנים את מהות הדבר המסומן על ידם ותכונתו הפנימית; והאחרונים מסמנים רק את החיצוניות שלו, שבאה במקרה ושעלולה להתחלף. ”מעשי האבות” שהם ”סימן לבנים” שייכים לסוג הראשון, הם מסמנים את העצמיות, את התוכן, ואין הם עלולים להשתנות ולהתחלף לעולם.

המהות של חברון היא התחזקות והתעוררות פֶּכַח של נצח ישראל.

כשהמרגלים הוציאו את דיבת הארץ והמסו את לב דור המדבר מלבוא לרשת את הארץ אשר נתן להם ד’, היה פֶּלֶב, היהודי העז, מחזק את העם, ואמר: ”עֲלֵה נַעֲלֶה וְנִבְרָשֵׁנוּ אֲתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ” (במדבר יג, ל), ומשום כך נפלה חברון בחלקו. גם אחרי שפֶּלֶב ראה בעיניו דור של התנוונות, דור המדבר, בקלקלתם ובנפילתם: ”וַיִּפְּסוּ וַיִּכְתְּמוּ עַד הַחֲרָמָה” (במדבר יד, מה), לא נפל ברוחו, ואמר: ”הִנֵּה אֲנֹכִי הַיּוֹם בְּן חֲמֹשׁ וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה. עוֹדֵנִי הַיּוֹם חֶזֶק פְּאֶשֶׁר בְּיוֹם שָׁלַח אֹתִי מִשֵּׁה, כִּכְחֵי אֲזוּ וּכְכֹחֵי עֲתָה” (יהושע יד, יא). ההרגשה הזאת מתעוררת בנו כשאנו חושבים על חברון.

ועוד דבר: חברון הוא היסוד של מלכות ישראל. שם נוצרה ונשלמה ממלכת דוד מלך ישראל הנצחית, שהיא קיימת לעד ולנצח נצחים. והיסוד הזה מיוסד על אותו היסוד שעליו בנוי העולם כולו, שהוא היסוד הבלימי: ”תִּלְגָּה אֶרְכָּץ עַל בְּלֵי מָה” (איוב כו, ז). אנו קוראים את ארצנו הקדושה: ”ארץ ישראל” כדי לשבר את האוזן, אבל כדי לשבר את הלב אנו קוראים אותה: ”הארץ” סתם, כי בשבילנו, בשביל כנסת ישראל, ”הארץ” היא: ארץ ישראל. זהו העולם שלנו ואותו עלינו לבנות, על אותו היסוד הבלימי שעליו נבנה העולם כולו. אם נרפה את היסוד הזה לא תהיה לנו האפשרות לבסס את בניינו.

ועוד דבר אנו למדים מחברון עיר האבות: הזכר של האבות ומערת המכפלה מקשר אותנו עד אדם הראשון. זאת אומרת, שהלאומיות שלנו קשורה בקשר נצחי ואמין בראשית הבריאה, ושורשיה תלויים בחברון.

חברון היא אחת מערי המקלט (יהושע כ, ז). וביחד עם רגש ההתחזקות ומסירות נפש הנובע מן המהות של חברון, שבא לידי ביטוי בגבורותו ועז נפשו של כלב, היא מעוררת בנו גם את רגש האחריות והדאגה לכל נפש בישראל, ואפילו נפש בלתי מהוגנת של רוצח בשגגה. ובדרך זו עלינו לבנות גם את עיר האבות חברון. מצד אחד אין לעשות חשבונות רבים, ועלינו להישען גם על היסוד ה”בלימי”, שהוא יסוד העולם ויסוד עולמנו, וביחד עם זה, עלינו לדאוג לשלום ולבטחון כל נפש מישראל. ובעזרת ד’ נוכה לראות את חברון בנוייה על תלה, במהרה בימינו!

אנו אומרים: ”תִּלְגָּה אֶרְכָּץ עַל בְּלֵי מָה”, כי היסוד הבלימי הוא החזק שביסודות - ”לא כְּצוֹרְנוּ צוֹרְכָם” (דברים לב, לא). ודאי שאנו מחוייבים לכלכל את מעשינו בהשכל ודעת, בזהירות וסדרים. חזקה על טובי העסקנים המסורים לרעיון הקמת חברון שידעו את אשר לפניהם. ואולם, מי שמרפה את ידי הבונים בטענות של בלי-מה, מי שלועג ואומר: ”מה היהודים האומללים האלה עושים?!” (על פי נחמיה ג, לד), מי שאינו עוזר להקמת חברון, הוא שולח יד בשורשיות של אומנתו ועתיד הוא ליתן את הדין. אם פושעים ורשעים גמלו לנו רעה תחת טובה, אין לנו אלא תשובה ניצחת: חברון היהודית תשוב ותבנה, אם ירצה ד’, לכבוד ולתפארת!

(מאמרי הראי”ה ח”ב)

בית רומנו-
ישיבת שבי חברון

לכאורה, מיותרת האזכרה לעיר-האבות חברון. זכר חברון, חורבנה, והשאפה לבנינה, חקוקים על לוח לבנו ואין כל צורך בפעולה מיוחדת כדי להעלות לפנינו את זכרונה. אולם, אם אנו עושים את האזכרה הזאת, הרי מטרתה להביא את הזכרון הזה והרגשות התוססים בלבנו גם לידי פעולה מעשית, לשם בניין חברון והקמת הריסותיה.

באופן פשוט, כל אזכרה באה לעורר במשתתפים את הנושא עליו נסובה האזכרה. לגבי חברון, נושא הזיכרון איננו נדרש. חברון "חקוקה על לוח לבנו", חברון זכורה מאליה. אין צורך להתכנס כדי לעורר את זכרה. אזכרה זו לא נועדה עבור זיכרון, מטרתה להביא את אותו זיכרון קיים, ואת אותם רגשות תוססים בלבנו, גם לידי פעולה מעשית, לשם בניין חברון והריסותיה.

בניגוד לדברי הבל וחולשה הנשמעים מכיוונים שונים - שום חזון לא קרס ולא ניטש! אנו מאמינים באמונה שלימה בעתידו הנצחי של עמנו, בעתידו של עם ישראל בארץ ישראל, בשייכות ארץ ישראל לנו.

חזון חברון לא נגמר, חלילה, חזון ארץ ישראל השלימה לא תם. כל חזון אמיתי הוא נצחי וקיים תמיד, אף במצבים שלא ניתן להגשימו, וחרף העיכובים והקשיים העומדים בדרך להשלמתו. יש לדעת שכנגד כל חזון יכולים להופיע עיכובים, אך עיכובים אלו זמניים המה ואילו החזון הוא נצחי, כיון שהוא אמיתי, וכל דבר שהוא אמיתי - הוא נצחי. יהודים בכל המצבים האמינו: "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח", גם במצבים הקשים ביותר, הפוכים לחלוטין מהחלום הגדול הזה. גם כשהיה נדמה, חלילה, שהכיוון הכללי הוא בדרך כלליה. יהודים בכל מצב לא התייאשו, לא איבדו את אמונתם ושמרו בקנאות על חזונם. הם האמינו באמונה שלימה והיו בטוחים בגאולה השלימה, שיבוא היום - והיא תופיע!

גם כיום, מה שלא יקרה, שום חזון לא אבד ולא יאבד. בניגוד לדברי הבל וחולשה הנשמעים מכיוונים שונים - שום חזון לא קרס ולא ניטש! אנו מאמינים באמונה שלימה בעתידו הנצחי של עמנו, בעתידו של עם ישראל בארץ ישראל, בשייכות ארץ ישראל לנו. כל זאת מפני שמדובר כאן באמיתות נצחיות: "כִּי בָחַר ד' בְּצִיּוֹן, אֲנֶה לְמוֹשָׁב לוֹ. כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה, יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ" (מתוך תפילת "יהי כבוד". תהלים קלב, יג; קלה, ד). זו היא אמת נצחית שאין שום כח בעולם המסוגל לשנותה.

בפסקאות הבאות מפגיש אותנו הרב זצ"ל עם אותם יסודות גדולים, המתגלים באמצעות אורה המיוחד של חברון:

עם זכר חברון, עיר-האבות, עולה בזכרונו מאמר אחד של חז"ל, המובא בראשונים: "מעשה אבות סימן לבנים"³. וישנם שני סוגים של סימנים: סימנים עצמיים וסימנים מקריים⁴. הראשונים מסמנים את מהות הדבר המסומן על ידם ותכונתו הפנימית; והאחרונים מסמנים רק את החיצוניות שלו, שבאה במקרה ושעלולה להתחלף. "מעשי האבות" - שהם: "סימן לבנים" שייכים לסוג הראשון, הם מסמנים את העצמיים, את התוכן, ואין הם עלולים להשתנות ולהתחלף לעולם.

כדי להשיב אבידה יש צורך בסימן מזהה הנמצא על האבידה. באמצעות סימן זה יוכל המאבד לזהות את אבידתו ולזכות בה בחזרה מיד המוצא. קיימים שני סוגי סימנים: סימנים עצמיים וסימנים חיצוניים.

משמעות "סימנים עצמיים" הוא, שקיים קשר בין הסימן החיצוני, לתוכן ולמהות של החפץ, אותו הסימן מסמן. הסימן איננו רק סימון חיצוני-טכני, אלא הוא מעיד על מה שקיים בפנים, התוכן הפנימי הגנוז, אופיו המהותי של הדבר⁵.

"סימנים חיצוניים", לעומת זאת, הינם סימנים מקריים שאין ביניהם ובין הדבר שמסמנים קשר מהותי. לדוגמה: אורות הרמזור. האור הירוק מורה על תנועה, ואילו האדום על עצירה, זה סימן חיצוני בלבד. סימן זה נובע מהסכמת בני אדם שהסימן הירוק יבטא נסיעה או הליכה, ואילו הסימן אדום יבטא עצירה. באותה מידה, יכלו בני האדם לבחור צבעים אחרים, ואפילו צבעים אלו במשמעות הפוכה. אין קשר אמיתי בין גווני הצבע לשאלה האם לעצור או להמשיך, אדום במהותו אינו מבטא עצירה, וכן להיפך.

בדרך כלל, הסימנים השכיחים באבידות הם סימנים חיצוניים-מקריים, כשיפשוף או שריטה בחלק מהחפץ וכדומה. לעומת זאת, בביטוי: "מעשה אבות - סימן לבנים", מדובר בסימן עצמי-מהותי המבטא תוכן.

וכיון שכך, אין סימן זה עלול להשתנות ולהתחלף לעולם.

3 רמב"ן בראשית יב, ו, על פי מדרש תנחומא לך לך, ט.

4 עיין במסכת בבא מציעא כג, ב, בענין: "טביעות עין".

5 כך למשל, הפסוק בקהלת (ח, א): "חִקְמַת אָדָם תָּאִיר פְּנֵיו", מדגים כיצד ביטוי חיצוני של "הארת פנים", מגלה את המהות הפנימית של האדם, את חוכמתו.

באחת מאגרותיו (אגרות הראי"ה א. מד), כותב מרן הראי"ה קוק זצ"ל:

התכונה הישראלית האמיתית, הקבועה בעומק הנשמה העברית, היא ברכת אברהם אבינו עליו השלום, שהעיד עליו הכתוב: "זָרַע אֲבָרְהָם אֱהָבִי" (ישעיהו מא, ח). עצם החיים הישראליים הם כלולים רק בנקודת אהבת ד' יתברך... זאת היא התכונה העיקרית שלנו, שנתגברה בנו בראשית טל ילדותנו, והיא הולכת עמנו עדי עד. ואף על פי שלפעמים היא מתעלמת, היא עומדת דווקא בשביל זה לחזור ולהגלות בכוח יותר גדול, כחוק כוח כביר ואדיר שסבל זמן רב מכוח עוצר ומונע, שכשמתגבר עליו הוא ברעם וכוח אמיץ בנפץ זרם. זאת התכונה לא השתנתה ולא תשתנה!

ישנה תכונה ישראלית אמיתית, שהתגלתה אצל האבות, וממילא גנוזה וקיימת בתוכנו. גם אם כלפי חוץ איננה מתגלה כלל, בכל זאת, טבועה היא בעומק הנשמה העברית. תכונה זו נקראת על שם אברהם אבינו, עליו העיד הקדוש ברוך הוא: "אֲבָרְהָם אֱהָבִי". אברהם הוא אהבו של הקדוש ברוך הוא, עצם החיים הישראליים הם כלולים רק בנקודת **אהבת ד'**. אהבה זו, גנוזה תמיד בעומק הנשמה היהודית.

כל זמן שיש שורשים - יש תקווה לגֵּעַ חדש ולצמיחה מחודשת. אף שכלפי חוץ הצדיק מושלך, העץ מת, סוף-סוף שורשו קיים. העצמות איננה מתחלפת לעולם!

תכונה זו היא התכונה העיקרית שבנו. היא התגברה בנו ב"טל ילדותינו", אצל האבות, וממשיכה איתנו לדורות, עדי עד. ואין זה משנה אם לעתים היא איננה באה לידי ביטוי מעשי ונעלמת בצד הנגלה. אך דווקא בשל העלמתה, עתידה היא לפרוץ ביתר שאת ויתר עז, "כחוק כוח כביר ואדיר שסבל זמן רב מכוח עוצר ומונע, שכשמתגבר עליו הוא ברעם וכוח אמיץ בנפץ זרם". נתאר לעצמינו זרם מים אדיר הנחסם על ידי סכר. כאשר יפתח הסכר, יפרוץ זרם המים בעוצמה רבה יותר, מאשר היה זורם לולא הסכר. חסימה יכולה להביא לידי צבירת כוחות אצל הנחסם, כך שלבסוף, יבואו אותם הכוחות לידי ביטוי בעוצמה גדולה יותר. מסיים הרב ואומר: "זאת התכונה לא השתנתה ולא תשתנה!".

חברון מפגישה אותנו עם האבות, במלוא עצמיותם וגודלם כפי **ההתגלה** למעשה, וזהו: "מעשה אבות". מפגש זה מביא להכרת עצמיותם של הבנים - "סימן לבנים" - כפי שהיא בכוח, כפי שהיא קיימת וגנוזה בבנים, גם כשאיננה מתגלה בהם בפועל.

הגר"א, בביאורו לספר משלי (יב, ג), מבאר את הפסוק: "לא יפון אָדָם בְּרָשָׁע, וְשֹׁרֵשׁ צְדִיקִים בְּלִי מוֹט":

"לא יפון אָדָם בְּרָשָׁע" - כלומר, שלא יהיה פן ובסיס לאדם שהולך "בְּרָשָׁע". ולכן, אף על פי שעומד, והיינו שטוב לו, הוא רק לפי שעה.

"וְשֹׁרֵשׁ צְדִיקִים בְּלִי מוֹט" - כלומר, אבל הצדיקים, אף על פי שנפלו, שורשם לא ימוט וכל זמן שהשורש בארץ - גזעו מחליף. ולכן הצדיקים שימוטו, לא לעולם הוא! אלא לפי שעה.

באופן פשוט, היה אפשר להסביר את הביטוי: "מעשה אבות - סימן לבנים" במובן של חיקוי: נתבונן במעשי האבות ונלמד, אנו הבנים, ממעשיהם. הסבר זה, מבחינה מסויימת, הוא חיצוני, חיקוי חיצוני למעשי אחרים.

הרמב"ן מסביר את המושג באופן עמוק יותר, בהבנה פנימית (בראשית יב, ו):

אומר לך כלל, תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בעניין אברהם יצחק ויעקב, והוא עניין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו: "כל מה שאירע לאבות - סימן לבנים". ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת. וכלום באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלושת האבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו.

במעשי האבות מקופלים וגנוזים מעשי הבנים, כדוגמת שורשי העץ, שגנוזים בהם כל כוחות העץ הצומח לאחר מכן, מתפתח ומניב פירות. האבות מהווים את השורש של עם ישראל, ובשורש קיים הכל. מעשה המתגלה באבות הוא סימן לכך שדבר זה קיים גם בבנים.

שני הפירושים ל"מעשה אבות - סימן לבנים" הם שני צדדים של אותו מטבע. מעשי האבות **מעידים** על מה **שיש** בבנים, ומתוך כך, הבנים, כשמסתכלים על מעשי האבות לומדים **להכיר את עצמם** ומהותם ומבינים מה עליהם לעשות, ואילו כוחות טמונים בהם. לא מדובר פה על חיקוי **חיצוני** בלבד, של משהו שאינו שייך לעצמיות, אלא, מתוך התבוננות במעשי האבות אני לומד להכיר את עצמי ומהותי.

מתוך כך, מובן מה שנאמר בתנא דבי אליהו (רבה, כה): "שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר: מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי, אברהם יצחק ויעקב" - מעשי האבות **בפועל**, הם סימן למה שגנוז בבנים **בכוח**. יהודי צריך להזכיר לעצמי מי הוא, מה גנוז בו בכוח, וזאת יעשה מתוך הסתכלות במעשי האבות.

אלו "סימנים עצמיים", העצמיות שקיימת תמיד. זהו כוח החיים שגנוז בנו. "בפועל" - הצד הגלוי שלנו, "בכוח" - מה שקיים בפוּטְנִיָּאל.

כאן יש להוסיף, כי ה"בכוח", איננו רק אפשרות פוטנציאלית, כי אם **מציאות קיימת**, אך גנוזה. היא קיימת ממש, בפנים, כל הזמן, זוהי מציאות של חיים!

במעשי האבות מקופלים וגנוזים מעשי הבנים, כדוגמת שורשי העץ, שגנוזים בהם כל כוחות העץ הצומח לאחר מכן, מתפתח ומניב פירות.

אין אפשרות לעמידה אמיתית ומתמשכת במציאות של "קִשְׁע". ואף אם לעת עתה נראה הקִשְׁע הולך ומצליח - זהו מצב זמני בלבד, כך שבסופו של דבר ודאי יתמוטט, שהרי אין לו יסוד ושורש.

הליכה בצדקות הפוכה היא. אם רואים צדיק מט ונופל, זהו המצב הזמני, העתיד לחלוף. הצדיק עוד יקום על רגליו כיון שיש לו יסוד ושורש. כל זמן שיש שורשים - יש תקווה לגִּזְע חדש ולצמיחה מחודשת. אף שכלפי חוץ הצדיק מושלך, העץ מת, סוף-סוף שורשו קיים. העצמיות איננה מתחלפת לעולם!

חברון מפגישה אותנו עם האבות, עם המהות שלנו, העצמיות שלנו, שאינן משתנות או מתחלפות.

המהות של חברון

המהות של חברון היא התחזקות והתעוררות כִּפְח של נצח ישראל.

לא מדובר כאן על "התחזקות והתעוררות כִּפְח של נצח ישראל" אלא: "כִּפְח". הכוח של נצח ישראל שייך למהות של חברון.

חברון מפגישה אותנו עם האבות. מבחינה עובדתית ודאי זה נכון, שכן האבות חיו בחברון ואף קבורים שם, אבל כאן אנו למדים גם על ה"מהות של חברון". אין מדובר כאן רק על קשר אסוציאטיבי, כיון שבאותה מידה אפשר לומר שעובדת חיהם וקבורתם של אבותינו בחברון היא מקרית בלבד. מלמדנו הרב שלחברון מהות משלה.

הגמרא במסכת סוטה (לד, א) דורשת את הפסוק המזכיר את חברון בהקשר לחטא המרגלים: "וַיַּעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד חֶבְרוֹן" (במדבר יג, כב):

"ויבאו" מבעי ליה! אמר רבא: מלמד, שפירש קָלַב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות. אמר להו: "אבותי! בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים" ... והיינו דכתיב: "וַיַּעַבְדֵי קָלַב, עֶקֶב הִיָּתָה רוּחַ אֶתְרַת עֲמוֹ..." (במדבר יד, כד).

הפסוק פותח בלשון רבים: "וַיַּעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אך ממשיך בלשון יחיד: "וַיַּבֵּא"! מסבירים חז"ל שאכן "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" עלו כולם, אך לחברון הגיע רק אחד מהם, הלא הוא: כלב בן יפונה, המרגל משבט יהודה. קָלַב הכיר בכוונתם של שאר המרגלים להוציא דיבת הארץ

וחשש שיפעל כמותם. כדי לחזק את עצמו, פנה אל אבותינו הקבורים בחברון וביקש שיתפללו עליו שיצליח לעמוד בלחץ, ולא יפול בעצת חבריו.

ישנו ספר הנקרא: "שער החצר" ובו מובאות תרי"ג מעלות של ארץ ישראל כנגד תרי"ג מצוות. בספר זה מתייחס המחבר, הרב דוד בן שמעון (דב"ש), שהיה בעצמו איש חברון, לדברי הגמרא הללו:

גם חברון, ת"ו⁷, היא גרמא לשיבת כל ארץ ישראל. לפי שעל ידי שְׁכָלַב בא לחברון ת"ו, כמו שנאמר: "וַיַּבֵּא עַד חֶבְרוֹן", ניצול מעצת מרגלים, ועל ידי זה נמצא זכות וקיום והעמדה לישראל להיכנס לארץ ישראל ת"ו, ונמצא שקדושת חברון ת"ו, היא גרמא שנכנסו ישראל לארץ ישראל ת"ו.

לחברון ישנה קדושה מיוחדת, ובכוח קדושה זו נכנס עמנו לארץ ישראל: "שקדושת חברון ת"ו, היא גרמא שנכנסו ישראל לארץ ישראל ת"ו" - קדושת חברון היא היסוד לכל ארץ ישראל!

ממשיך הרב דוד בן שמעון ואומר: "ואף על גב שרבותינו ז"ל אמרו שבא כלב להשתטח על קברי אבות" - כביכול, העניין הוא רק "קברי אבות" - "מכל מקום, הכתוב לא תלה ביאתו כי אם בחברון" - בפסוקים עצמם לא נאמר שכלב בא להשתטח על קברי אבות, אלא רק: "וַיַּבֵּא עַד חֶבְרוֹן". "לומר, שקדושת חברון ת"ו, היא שעמדה להצילו מעצת מרגלים" - נכון שכלב השתטח על קברי אבות, אבל לחברון עצמה יש מהות עצמית והיא היסוד לארץ ישראל כולה.

ומעניין להביא את דבריו של הרבי מגור ז"ל (מתוך דבריו בסעודה שלישית בשנת תשד"ם): הקדוש ברוך הוא אומר לאברהם אבינו: "קום הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְץ לְאֶרְצָה וּלְרַחֲבָהּ, כִּי לָךְ אֶתְנַנְּהָ" (בראשית יג, יז). לכאורה, היינו צריכים למצוא שאברהם אבינו קיים את מה שהקדוש ברוך הוא אמר. אולם, מיד אחר כך נאמר: "וַיִּצְאֵהוּ אֲבָרָם וַיַּבֵּא וַיִּשְׁבַּ בְּאֶלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן" (שם, שם יח) - כביכול, לא קיים אברהם את צו ד', שהרי שהתיישב במקום אחד ולא התהלך בארץ כדבר ד'!

הסביר הרבי מגור ז"ל בצורה נפלאה: "שבחברון נכללת כל ארץ ישראל". בלשונו נאמר, שחברון היא החיבור לכל ארץ ישראל, ואם כן, אברהם אבינו קיים את הציווי:

7 ראשי תיבות של: "תבנה ותכונן". מנהג המחבר להוסיף ביטוי זה בכל פעם שמזכיר את חברון או את ארץ ישראל.

6 לגבי יהושע בן נון, אומרת גמרא זו: "יהושע, כבר ביקש משה עליו רחמים, שנאמר: 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ' (במדבר יג, טז) - 'ה-ה יושיעך מעצת מרגלים'".

"קום הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְצְךָ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה" על ידי: "וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וְנִבְא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן". בחברון נכללת כל ארץ ישראל, היא היסוד של כל ארץ ישראל וממילא אברהם אבינו קיים את מה שנאמר לו.

כוחו של קָלָב בן יפונה

כשהמרגלים הוציאו את דיבת הארץ והמסו את לב דור המדבר מלבוא לרשת את הארץ אשר נתן להם ד', היה קָלָב, היהודי העז, מחזק את העם, ואמר: "עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשְׁנוּ אֶתְּהָּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ" (במדבר יג, ל), ומשום כך נפלה חברון בחלקו.

קָלָב פונה לעם שכבר קיבל את דיבת הארץ משאר המרגלים, ואומר: "עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשְׁנוּ אֶתְּהָּ, כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ" - כוונתו היא **לכולם!** גם הדור הזה, שמוציא את דיבת הארץ רעה, הוא חלק בלתי נפרד מעם ישראל, גם בו גנוז אותו כוח של נצח ישראל ויש בכוחו, למרות כל מה שהוא אומר כלפי חוץ, לעלות יחד עם כולנו. קָלָב מאמין ב**פנימיות ישראל**, שאיננה מתחלפת ומשתנה. וזה מה שאומר הרב זצ"ל: "ובשל כך נפלה חברון בחלקו" - כיון שחברון מבטאת את **המהות** של הכח הזה.

גם אחרי שפָּלָב ראה בעיניו דור של התנוונות, דור המדבר, בקלקלתם ובנפילתם: "וַיִּפְּסוּ וַיִּקְּתוּם עַד הַחֲרָמָה" (במדבר יד, מה), לא נפל ברוחו, ואמר: "הֲיֵנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם בֶּן חֲמִישׁ וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה. עוֹדֵנִי הַיּוֹם חֲזָק כְּאַשֶׁר בְּיָוִם שָׁלַח אֹתִי מִשָּׁה, כְּכַחִּי אֲזִי וּכְכַחִּי עֲתָה" (יהושע יד, י-יא). ההרגשה הזאת מתעוררת בנו כשאנו חושבים על חברון.

כעונש לחטא המרגלים גזר הקדוש ברוך הוא על אותו דור שלא יכנס לארץ, אלא רק הדור הבא. לאחר ששמעו גזר דין זה, קמו אנשים מישראל במטרה להעפיל לארץ, בלא רשות הקדוש ברוך הוא ומשה. תוצאת פעולתם הייתה קשה: "וַיִּנְדְּ הָעַמְּלִקִּי וַהֲפָנְעֵנִי יֵשֶׁב בְּהָר הַיִּפְּסוּם וַיִּקְּתוּם עַד הַחֲרָמָה".

מדגיש לנו הרב זצ"ל, שלמרות שפָּלָב ראה את דור המדבר בקלקלתם ובנפילתם, עם כל זה - לא נפל ברוחו. קָלָב ינק מחברון את הכח הנצחי של עם ישראל. כל נפילה, התנוונות וקלקול, נובעים מריחוק ביחס לכוח של "נצח ישראל", מעין התעלמות מהטבע האמיתי שלנו, מהמהות היסודית.

לאחר ארבעים שנה במדבר נכנסים ישראל לארץ וכובשים אותה, כשבראשם יהושע בן-נון. לאחר שנים של מלחמה בכנענים היושבים בארץ, ניגש יום אחד קָלָב בן יפונה

אל יהושע. קָלָב מזכיר ליהושע את הבטחת ד' לקבל את חברון. הוא מוסיף ומציין שבזמן חטא המרגלים היה בן ארבעים, וכיום הוא כבר בין שמונים וחמש, אך יחד עם זאת: "עוֹדֵנִי הַיּוֹם חֲזָק כְּאַשֶׁר בְּיָוִם שָׁלַח אֹתִי מִשָּׁה, כְּכַחִּי אֲזִי וּכְכַחִּי עֲתָה" ואני מסוגל ללכת ולכבוש את חברון, שהובטחה לי. כיצד ייתכן שבגיל שמונים וחמש כוחו של קָלָב עדיין בעינו והוא כל-כולו מלא עוצמה וגבורה?

לפי דברינו, התשובה ברורה: קָלָב ינק את עוצמתו מחברון, וממילא לא נחלש. "כוחי" זהו הכוח ה**פנימי**, האמיתי, של "נצח ישראל", ולכן אין קָלָב נחלש או מתעייף, הוא מחובר לנצח. קָלָב הוא: "יהודי עז", כלשון הרב זצ"ל, הוא ינק מחברון את כח האבות וממשיך להיות "יהודי עז" אף בגיל שמונים וחמש!

מלכות ישראל

ועוד דבר: חברון הוא היסוד של מלכות ישראל. שם נוצרה ונשלמה ממלכת דוד מלך ישראל הנצחית, שהיא קיימת לעד ולנצח נצחים.

חברון מבטאת את **היסוד** של ישראל. כל יסוד מוכרח להיות חזק ומבוסס היטב, שאם לא כן, כיצד יעמיד מעליו את הבניין שנוסד עליו? זאת כוונת הפסוק במשלי, כפי שהזכרנו לעיל: "וְשָׁרֵשׁ צִדִּיקִים בְּלֵב יְמוּט". היסוד, שהוא: "שָׁרֵשׁ צִדִּיקִים", הוא: "בֵּל יְמוּט", כיון שמדובר ביסוד חזק מאוד, שיש בכוחו להחזיק את כל הבית.

מלכות ישראל מבטאת את ה"בפועל" של עם ישראל וממילא היא בעלת שורש פנימי היונק מ"נצח ישראל". זו הסיבה שמלכות ישראל הנצחית, שיצאה מדוד המלך, נוסדה דווקא בחברון.

אחר מות שאול המלך, שואל דוד את הקדוש ברוך הוא (שמואל ב, א): "הֲאֵעֲלֶה בְּאֶמֶת עִבְדִּי וַיְהוֹדֶה? וַיֹּאמֶר ד' אֵלָיו: עֲלֵה! וַיֹּאמֶר דָּוִד: אָנֹכִי אֵעֲלֶה? וַיֹּאמֶר: חֲבֵרֹנָה". **הקדוש ברוך הוא** מדריך את דוד ללכת לחברון בתחילת מלכותו.

שואלים חז"ל⁸: הלא שמואל הנביא משח את דוד למלך עוד בתקופת מלכות שאול,

8 זוהר (בראשית לך לך עט, ב): "וכי כיון דמית שאול ומלכותא אתחזי לדוד - אמאי לא קביל מלכותא מיד על כל ישראל? אלא, כלא רזא דחכמתא איהו בגין דדוד לית ליה לקבלא מלכותא אלא עד דיתחבר באבהו דאינון בחברון. וכדין בהו יקבל מלכותא. ועל דא אתעכב תמן שבע שנין - בגין דיקבל מלכותא כדקא יאות...". במאמר מובא תרגום המקור.

מלכות ישראל מבטאת את ה"בפועל" של עם ישראל וממילא היא בעלת שורש פנימי היונק מ"נצח ישראל". זו הסיבה שמלכות ישראל הנצחית, שיצאה מדוד המלך, נוסדה דווקא בחברון.

והנה, כשנהרג שאול במלחמה עם פלשתים, מדוע דוד איננו הופך להיות מלכם של עם ישראל כולו, אלא פונה רק לחברון, שם מוכתר למלך על שבט יהודה בלבד, ורק לאחר שבע שנים מוכתר למלך על כל ישראל? עונים חז"ל:

כיון שאין לדוד לקבל מלכות, אלא עד שיתחבר עם האבות שבחברון, ואז יקבל את המלכות. ועל זה התעכב שם (-בחברון) שבע שנים, כדי שיקבל מלכות כיאות...

מלכות ישראל מוכרחת להיות מחוברת לאבות האומה ולינוק מהם את קדושתם, דרכיהם ואורח חייהם. האבות הם בגדר ה"בכוח" של "נצח ישראל" ומלכות ישראל היא ה"בפועל" שלו.

הקדוש ברוך הוא מעיד על אברהם אבינו (בראשית יח, ט): "כִּי יִדְעַתְּוּ, לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנֵי וְאֶת בְּיָתוֹ אֶחָדָיו, וְשָׁמְרוּ דְבַר ד', לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" - עם ישראל מוציא לפועל את נשמתם של האבות. **ההוצאה אל הפועל השלימה ביותר, היא בחיים ממלכתיים, בחיים של עם שלם.** "כִּי עַם קָדוֹשׁ אֲתָה לְד' אֱלֹהֶיךָ" (דברים יז, י) - זהו קידוש ד' הגדול ביותר.

**ה ה ו צ א ה
א ל הפועל
ה ש ל י מ ה
ב י ו ת ר ,
ה י א ב ח י י מ
מ מ ל כ ת י י מ
ש ל
ע מ ש ל מ .**

היסוד ה"בְּלִימִי"

והיסוד הזה מיוסד על אותו היסוד שעליו בנוי העולם כולו, שהוא היסוד ה"בלימי":
"תְּלֶה אֶרְצֶךָ עַל בְּלִי מָה" (איוב כו, ז).

הרב זצ"ל מזכיר את הפסוק בספר איוב: "נִטָּה צְפוֹן עַל תְּהוֹ, תְּלֶה אֶרְצֶךָ עַל בְּלִי מָה". מפרש רש"י את הפסוק:

"בְּלִי מָה" - אין כלום ביסוד, כי הם עומדים באוויר, על חוזק זרועותיו של הקדוש ברוך הוא.

העולם כולו עומד על "בלי-מה". לעיני בשר זה בלי-מה, בלא כלום. רש"י מוסיף גם כן: "כי הם עומדים באוויר". מעבר לעולם יש חלל ריק, לכאורה לא-כלום, אבל האמת היא שכל העולם עומד: "על חוזק זרועותיו של הקדוש ברוך הוא". היסוד הבלימי, הלא-כלום, כביכול, הוא בעצם יסוד אדיר. זה היסוד הא-לוהי, עליו העולם כולו עומד.

בהקשר לכך נביא את דברי ספר התניא (שער היחוד והאמונה, א) שמביא את פירושו של הבעל שם טוב לפסוק בתהלים (קט, פט): "לְעוֹלָם ד', דְּבָרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם":

כי דברך שאמרת: "יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם" וגו' (בראשית א, ו), תיבות ואותיות אלו הן ניצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים, ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם... וכן בכל הברואים שבכל העולמות, עליונים ותחתונים...

"לְעוֹלָם ד', דְּבָרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם" - לעולם דבר ד' ניצב בשמים. דבר ד' הוא המעמיד את השמיים, את הארץ ואת כל אשר בה. הבריאה כולה עומדת בכל רגע ורגע על אותו דבר ד' שנאמר בזמן הבריאה.

**לכל הבריאה ישנה
מגמה, והיא הולכת
ומתגשמת בעולם
באמצעות עם
ישראל, שפסגתו
במלכות ישראל,
כאשר עם ישראל חי
כעם ריבוני בארצו,
העוסק בכל תחומי
החיים, ומגשים
את ייעודו בחיים
ממלכתיים.**

ייתכן שלכך התכוון רש"י: "הם עומדים באוויר, על חוזק זרועותיו של הקדוש ברוך הוא". דבר ד' ברא את העולם, והוא ממשיך ומחייה אותו בכל רגע ורגע. הדיבור הא-לוהי הוא "חוזק זרועותיו של הקדוש ברוך הוא". כביכול, לנו, הוא נראה: "תְּלֶה אֶרְצֶךָ עַל בְּלִי מָה", אך באמת, הוא מוחזק "באוויר", בדבר ד'.

אומר כאן הרב זצ"ל, שעל אותו יסוד עומדת גם מלכות ישראל. הבריאה כולה היא יצירה א-לוהית. לכל הבריאה ישנה מגמה, והיא הולכת ומתגשמת בעולם באמצעות עם ישראל, שפסגתו במלכות ישראל, כאשר עם ישראל חי כעם ריבוני בארצו, העוסק בכל תחומי החיים, ומגשים את ייעודו בחיים ממלכתיים. על אותו "יסוד בלימי", א-לוהי, שכל הבריאה עומדת עליו - עומדת גם מלכות ישראל. והדברים ילכו, אי"ה, ויתבררו בהמשך.

הארץ שלנו

אנו קוראים את ארצנו הקדושה: "ארץ ישראל" כדי לשבר את האוון. אבל כדי לשבר את הלב אנו קוראים אותה: "הארץ" סתם, כי בשבילנו, בשביל כנסת ישראל, "הארץ" היא: ארץ ישראל. זהו העולם שלנו ואותו עלינו לבנות, על אותו היסוד הבלימי שעליו נבנה העולם כולו. אם נרפה את היסוד הזה לא תהיה לנו האפשרות לבסס את בניינו.

המילה: "ארץ" כוללת בתוכה התייחסות לעולם כולו: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִבְשָׁה - אֶרֶץ" (בראשית א, י). הכינוי הניתן לארצנו: "ארץ ישראל", הוא ביטוי שנועד להמחיש לנו, לשבר את האוון כדי שנבין במה מדובר. אולם, באמת, אנו - עם ישראל, מכנים את ארץ ישראל בשם: "הארץ" סתם, כדי להפנים את מהותה הפנימית של הארץ לגבינו, "לשבר את הלב". מבחינתנו, העולם שלנו, אותו עלינו לבנות, הוא: ארץ ישראל. וכפי שהעולם כולו מבוסס על אותו "יסוד בלימי", עומד באוויר, כאשר ד' הוא המקיימו בכל עת ורגע - כך בניין העולם שלנו - ארץ ישראל - נבנה באופן זה. אם נרפה מיסוד זה ונשכח כי ד' הוא הבונה והמקיים, נאבד את האפשרות לבנות את הארץ.

השפעה על העולם

במדרש תנחומא (קדושים, ז) נאמר:

כשם שהטבור הזה נתון באמצע האיש - כך ארץ ישראל נתונה באמצע העולם, שנאמר: "יִשְׁכְּבֵי עַל טִבּוֹר הָאָרֶץ" (יחזקאל לח, יב) וממנה תשתיתו של עולם יוצא.

ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם, וירושלים באמצעיתה של ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלים, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, ואבן שתיה לפני הארון, שממנה נשתת העולם.

הביטוי: "באמצע" בא לבטא מרכזיות תוכנית ולא דוקא "אמצע" במובן הגיאוגרפי. ארץ ישראל היא ה"טבור" של העולם, היסוד והתמצית שלו. הראייה שהמדרש איננו מתכוון למיקום גאוגרפי, היא מסופו, שהרי ההיכל וודאי איננו ממוקם באמצע בית המקדש, וכן הארון, אשר איננו באמצע ההיכל. "אמצע", משמעותו:

העיקר והמרכז. ארץ ישראל מהווה את מרכז העולם, תשתיתו ונשמתו. כשם שהטבור הוא החיבור של העובר אל מקור החיים שלו, אל אמו - כך ארץ ישראל היא מקום החיבור של העולם כולו אל מקורותיו.

בספרו "אורות" (אורות ישראל ה, א), כותב מרן הראי"ה קוק זצ"ל:

כל מה שנוגע לישראל ומהותו אינם דברים מוגבלים בחוג הפרטי המצומצם, אלא הם מרוכזים בחוג מיוחד, ומשפיעים מתוך המרכז על ההיקף כולו.

כשאנו עוסקים בישראל ומהותם, אין הדברים מוגבלים רק לקבוצה המצומצמת של עמנו. אין מדובר כאן על אינטרסים צרים, השייכים רק ל"אנשי שלומינו". אמת, דברים אלו אכן מרוכזים בתוכינו, כחוג מצומצם, אך משפיעים מתוך הקבוצה המצומצמת על ההיקף כולו.

כך כתב רבי יהודה הלוי, לפני כאלף שנה, בספרו: "הכוזרי" (ב, לז): "ישראל באומות - כְּלָב באיברים". המושג "לב" מעיד על ייחוד. הלב איננו דומה לאף אחד משאר אברי הגוף. מצד אחד, הוא **מיוחד, שונה מכולם**, כיון שבלעדיו אין חיים, "איבר שהנשמה תלויה בו". ומצד שני, הוא מזרים חיים **לכל הגוף** כולו. הייחוד הישראלי הוא לא רק לעצמו, אלא אדרבה! ערכו הוא **לכל האנושות כולה**, לכל העולם כולו. היו אומות שסברו שהן מיוחדות, אלא שאצלן הייחוד בא לידי ביטוי בשיעבוד, התעללות ואף השמדה של העמים האחרים. אצל עם ישראל הדבר הפוך, הייחוד מביא לידי אחריות, כל מטרתו של המרכז המיוחד הוא העלאת ההיקף שמסביבו.

ממשיך הרב זצ"ל ב"אורות" ומפרט את דבריו ביחס לעם ישראל, ארצו ותורתו:

כשם שהטבור הוא החיבור של העובר אל מקור החיים שלו, אל אמו - כך ארץ ישראל היא מקום החיבור של העולם כולו אל מקורותיו.

ישראל בעמים, **ארץ ישראל** בארצות, **תורת ישראל** בתורות ואמונות כולן - הינם שלושה מרכזים, שאוצרות-חיים ואורות עולמים גנוזים בהם, להיות מזינים את כל העולם כולו, מעלים ומקדשים אותו.

עם ישראל, ארץ ישראל ותורת ישראל - הקדושה המשולשת - באים להזין את כל העולם כולו, להעלות ולקדש אותו. מפרט **הרב** כיצד קורה הדבר:

עם ישראל ביחס לשאר העמים:

ישראל בתור אומה מיוחדת, ברוכה בעומק קדושתה ושאיפתה הא-לוהית, משפיע הוא על כל ההיקף של כל **העמים** כולם, לעדן את הנשמה הלאומית שבכל עם, ולקרב את העמים כולם בכוחו, למעמד יותר נשגב ויותר אצילי.

ארץ ישראל ביחס לכל הארצות:

ארץ ישראל עומדת להשפיע, מכח יסוד תרבותה ומפעולתה על החיים השוכנים בה, על **כל הארצות** כולן, לעדנם ולרוממם, ולקרבת אל תכלית הוייתם.

מסביר הרב כיצד ההשפעה פועלת: ניתן לחקור אודות השפעות הדדיות שבין אקלים, ארץ והבריות שבאותה הארץ. מזג אוויר משפיע על ארצות. ניתן לעמוד על מאפיינים שונים של בני אדם מארצות שונות. וכמובן, כולנו מושפעים מאקלים הארץ, עונות השנה משפיעות על האדם, על מצב רוחו וכן הלאה.

כאן מדובר על פעולה **רוחנית**, שאינה בהכרח גלויה לעין. ישנו ייחוד של **קדושה** בארץ. יש סגולה ונשמה לארץ ישראל, והיא משפיעה על אלה החיים בה. קדושת הארץ משפיעה על התרבות שמתפתחת בה, על החיים, על האנשים שחיים בתוכה ומתוך כך משפיעה: "על כל הארצות כולן, לעדנם ולרוממם, ולקרבת אל תכלית הוייתם".

השפעת **תורת ישראל** על תפיסות שונות בעולם:

תורת ישראל עומדת להופיע אור גדול מתוכה על כל השטף של **רוחות האמונה** השונות, אצל עמים וקבוצים שונים. להסיר מהם כל סיג וטפל, ולהאיר אותם באור הקודש והטהרה הא-לוהית.

"וְהִסְרֵתִי דְמִיּוֹ מִפִּיּוֹ, וְשִׁקְצִי מִבִּין שִׁנְיָו, וְנִשְׁאַר גַּם הוּא יָא-לֵהִינּוּ, וְהָיָה קְאֵלַי בְּיְהוּדָה, וְעָקְרוֹן קִיבוּסִי" (זכריה ט, ז).

בכל אדם קיים ניצוץ א-לוהי, שהרי נברא האדם **בצלם** א-לוהים (בראשית א, כז; ט, ו). וכיון שכך, בכל אדם באשר הוא, חבוי צימאון למקור, לא-לוהים, אך לא תמיד ישנה הדרכה נכונה לגילוי אותו צמאון. כל האמונות למיניהן, כולל העבודה הזרה לגונויה, הן **טעויות** בדרך למפגש עם מקור הכל, נשמת הכל, למפגש עם ריבונו של עולם.

בפיוט "כתר מלכות"⁹ לרבי שלמה אבן גבירול, נאמר:

אַתָּה אֱלֹהִים, וְכָל הַיְצוּרִים עֲבָדֶיךָ וְעוֹבְדֶיךָ / וְלֹא יִחְסַר כְּבוֹדְךָ
בְּגִלְלַת עוֹבְדֶיךָ בְּלַעַדְךָ / כִּי כֹונֶת כָּלֵם לְהַגִּיעַ עֲדֶיךָ.
אֲבָל הֵם כְּעוֹנִים מְגַמְת פְּנֵיהֶם דָּךְךָ הַמֶּלֶךְ - / וְתֵעוּ מִן הַדָּרֶךְ.
זֶה טֹבֵעַ בְּבֶאֱרַ שַׁחַת / וְזֶה נִפְלֵ אֶל פַּחַת,
וְכָלֵם חֲשָׁבוּ כִּי לְחִפְצָם נָגְעוּ - / וְהֵם לְרִיק יִגְעוּ!

האנושות כולה שואפת להגיע אל הבורא, צמאון זה טבוע עמוק בעצם מהותה. אך ללא הדרכה נאותה אין אפשרות למצוא את הדרך הנכונה, וקבוצות שונות מגיעות לדרכים עקלקלות ושגויות. נוצרות תפיסות עולם עקומות ותורות שונות. המטרה היא להגיע אל הבורא, אך התוצאה רחוקה מאוד. תורת ישראל עתידה להוביל את כל ההשקפות השונות אל הדרך הנכונה לעבודת הבורא האמיתית, המביאה לידי חיבור אמיתי.

הרב זצ"ל מסיים את דבריו בפסוק מזכריה: "וְהִסְרֹתִי דְמִיּוֹ מִפִּיּוֹ... וְהִזְהֵרְתִּי בְּיַהוּדָה וְעֵקְרוֹן כִּיבּוֹסִי". בהקשר עם פסוק זה, נאמר במסכת מגילה (ה, א):

אמר רבי יוסי בר חנינא: ... "וְהִסְרֹתִי דְמִיּוֹ מִפִּיּוֹ" - זה בית במיא שלהן. "וְשִׁקְצִיּוּ מִבֵּין שְׁנֵי" - זה בית גליא שלהן. "וְנִשְׁאַרְגָּם גַּם הוּא לֹא-לְהִינוּ" - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום. "וְהִזְהֵרְתִּי בְּיַהוּדָה וְעֵקְרוֹן כִּיבּוֹסִי" - אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים.

"גליא" ו"במיא" אלו סוגי עבודה זרה שונים (רש"י). הנביא זכריה מנבא, שבסופו של דבר, עם ישראל ישפיע על אומות העולם, יבער את העבודה הזרה מהעולם ובתי התראטריות והקרקסיות שלהם יהפכו למקום לימוד תורה.

בנין העולם שלנו צריך להיות ייחודי ובנוי על היסוד הא-לוהי, כאשר המגמה היא תיקון העולם כולו.

בסוף כל תפילה נוהגים אנו לומר את תפילת "עלינו לשבח" המורכבת משני חלקים. וכביכול, אם נקרא את שני החלקים על בוריים, נגלה שהם בעלי כיוונים הפוכים! בעוד שבחלק השני של תפילה זו ("ועל כן") אנו מבקשים על תיקון האנושות כולה:

להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון. לתקן עולם במלכות ש-די וכל בני בשר יקראו בשמך. להפנות אליך כל רשעי ארץ. יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון... ולכבוד שמך יקר יתנו. ויקבלו כולם את עול מלכותך.

9 יש הנוהגים לומר פיוט זה בליל יום כיפור.

הרי שבחלקה הראשון אנו אומרים, כביכול, דברים אחרים:

לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא עשנו כגויי הארצות, ולא שמנו כמשפחות האדמה. שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם. שהם משתחוים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע. ואנחנו כורעים ומשתחוים...

מכאן אנו למדים על הדרך הנכונה להגיע לידי תיקון העולם כולו. החלק הראשון הכרחי למען נגיע אל החלק השני. בתחילה יש לדבר על הייחוד שלנו ביחס לשאר האומות, על הפן המיוחד שבנו, כ"לב באברים". לאחר מכן ומתוך כך, ניתן להגיע לתיקון הגוף כולו, האנושות כולה.

אברהם אבינו - מקיים הבריאה

ועוד דבר אנו למדים מחברון עיר האבות: הזכר של האבות ומערת המכפלה מקשר אותנו עד אדם הראשון. זאת אומרת, שהלאומיות שלנו קשורה בקשר נצחי ואמיץ בראשית הבריאה, ושורשיה תלויים בחברון.

כפי שכבר ראינו, חברון היא היסוד לארץ ישראל כולה, ובאמת, היא הייתה הקנין הראשון שלנו בארץ. ביחס לסיפור קניית מערת המכפלה בחברון על ידי אברהם אבינו, מעיר רבי אברהם אבן עזרא (בראשית כג, יט):
ונזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים. ועוד, לקיים דבר ד' לאברהם להיות לו נחלה.

בקניית מערת המכפלה, הבטחת הארץ לאברהם אבינו קוימה, אף על פי ששאר חלקי הארץ עדיין נותר בשלטון עמי כנען. חברון היא "הצינור" שממנו כל ארץ ישראל הופכת להיות "נחלה", כיון שהיא מהווה את היסוד לכל ארץ ישראל.

האבות ומערת המכפלה קושרים אותנו לאדם הראשון. באופן פשוט, ניתן להבין שהקשר הוא בכך שגם האבות וגם אדם הראשון נקברו כולם במערת המכפלה¹⁰.

10 זוהר חדש (רות לג, ב): "רבי קסמא אומר: מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן. בשעה שמתה חוה בא אדם לקברה שם, ושם הריח מריחות גן עדן, כאותו הריח שהיה שם. רצה לחצב יותר, יצתה בת קול ואמרה: דיין. באותה שעה עמד, ולא חצב יותר, ושם נקבר". וכן בגמרא (עירובין נג, א): "מאי: 'מכפלה?' - שכפולה בזוגות... 'קרית ארבע' - אמר רבי יצחק: קרית הארבע זוגות: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה".

אמנם, באמצעות דברי חז"ל נוכל להשקיף על קשר עמוק יותר. בפרקי דרבי אליעזר (פרק לו) מסופר:

כשגלו עליו (על אברהם) המלאכים, היה סבור שהם אורחי הארץ, ורץ לקראתם ורצה לעשות להם סעודה גדולה... ורץ להביא בן בקר, וברח מלפניו בן הבקר, ונכנס למערת המכפלה. ונכנס אברהם אחריו, ומצא שם אדם הראשון ועזרו (-הכוונה לחווה: "עֶזְרָא קְנָגְדוּ") שוכבים על המטות וישנים ונרות דולקים עליהם, וריח טוב עליהם כריח ניחוח, לפיכך חמד המערה לאחוזת קבר.

הכנסת האורחים של אברהם אבינו, שטרם כל-כך לקבל את אורחיו ולהיטיב עמם, היא זו שהביאה אותו למפגש עם אדם הראשון¹¹. אברהם אבינו מגשים את ייעודו של האדם בעולם. זו כוונת המדרש - במעשה החסד שעשה נפגש עם אדם הראשון, שבשבילו נברא העולם, ותכלית העולם, היא: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" (תהלים פט, ג).

מובא במדרש (תנחומא קדום, בראשית טז):

"אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם" (בראשית ב, ד) - אמר רבי תחליפא: "באברהם" הן אותיות: "הִבְרָאָם".

הבריאה כולה, "תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ", קיימים בזכותו של אברהם, כיון שהוא זה שמגשים את המגמה הא-לוהית בבריאה כולה.

ביטוי נוסף לקשר המיוחד שבין אברהם אבינו לאדם הראשון מופיע בסיכום שנות חייהם. ביחס לאדם הראשון נאמר (בראשית ה, ה): "וַיְהִי כֹל יְמֵי אָדָם אֶשֶׁר חַי...". וכן אצל אברהם נאמר (שם כה, ז): "וַיֵּלֶךְ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֶשֶׁר חַי...". הביטוי: "אֶשֶׁר חַי" מופיע בכל התנ"ך אך ורק לגבי שתי דמויות אלו! דבר זה מצביע על קשר ביניהם. אברהם אבינו הוא זה שמגשים את ייעודו של האדם בעולם. הוא בא לתקן ולהמשיך את משמעות החיים של אדם הראשון.

לאומיות ישראלית

החיבור שלנו לאדם הראשון מברר את מהותה של הלאומיות שלנו, כמו שאומר הרב זצ"ל: "שהלאומיות שלנו קשורה בקשר נצחי ואמיץ בראשית הבריאה ושורשיה תלויים בחברון". כפי שאמרנו, הלאומיות שלנו איננה עניין אינטרסנטי, אישי ופרטי, ערכה הוא **כלל אנושי**. ללאומיות שלנו יש קשר לאנושות כולה, בכך שהיא באה לתקן אותה.

11 רבי יעקב בן הרא"ש ("בעל הטורים"), מצביע על רמז בפסוקים למדרש זה: "וַיֵּלֶךְ יְמֵי אֶבְרָהָם" (בראשית יח, ז) - "וַיֵּלֶךְ יְמֵי אֶבְרָהָם" - אותיות: "אל הקבר רץ", שרץ אחריו למערה".

מסביר מרן הראי"ה קוק זצ"ל באחת מאגרותיו (אגרות הראי"ה ב, טט) את מושג הלאומיות בישראל:

כנסת ישראל איננה אומה כפי המובן הרגיל, אלא **התמצית האידיאלית של האדם**, המופיעה בתור קיבוץ חברתי ממולא בכל תכסיו שנקרא "לאום" בדרך השאלה, מפני שכל הקיבוצים המיוחדים שבבני אדם נקראים כן...

עם ישראל איננו "אומה" במובן הרגיל, כשאר העמים. עם ישראל מהווה את המתצית של המין האנושי. הביטוי: "עם" או "אומה" הוא שם מושאל לגבינו. אמנם, במובן מסויים, עם ישראל הוא גם כן קיבוץ של אנשים, ובזה משותף, כביכול, עם שאר האומות, אך האמת היא שהוא שונה מהם בצורה מהותית.

נזכיר שוב את דברי רבי יהודה הלוי: "ישראל בעמים - כלב באיברים". הלב מבטא את מלוא עוצמת הייחוד הישראלי, אך יחד עם זאת הוא מבטא את שייכותו של עם ישראל לכל המין האנושי. דרך הלב זורמים החיים לכל הגוף. פעולת הלב נעשית **בתוך** הגוף,

ולא בצורה מנותקת ממנו. לב המנותק מהגוף הוא לב מת, לא משנה כמה הוא מיוחד ועיקרי. עם ישראל רוצה בטוב, ודרכו יבוא הטוב לכל המין האנושי. הוא יסוד האושר של האנושות כולה - וְיִבְרְכְּנוּ **בְּכָל** מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה" (בראשית יב, ג).

נוסיף לדברי הרב זצ"ל את דברי בנו, מורי ורבי, הרב צבי יהודה קוק זצ"ל (לנתיבות ישראל ח"א, "על הפרק"):

כל עיקרו של מושג הלאומיות, כמו שהוא שגור ומצוי עתה בשוקנו, הלא כמו חדש וזר הוא בתוכנו, כמו מן החוץ בא לנו... לאומיות זו, הלא סוף-סוף אינה, לגבי דידן, אלא בבחינת: "שם מושאל".

אין לנו "לאומיות שוביניסטית" גרידא כשאר אומות העולם. לאומיותנו הלוא היא תמיד גם קוסמופוליטית¹², תמיד גם אנושית-כללית, וגם עולמית כללית...

המושג "לאומיות" ביחס לעמנו, הוא בעצם ייבוא. הוא איננו שייך ללאומיות המיוחדת לעמנו, אלא מבטא תפיסה של לאומיות אצל שאר אומות העולם.

מורי ורבי זצ"ל מזכיר בדבריו את הביטוי: "לאומיות שוביניסטית". "שובניזם" פירושו לאומנות, הטומנת בחובה שנאה לעמים זרים¹³. הלאומיות שלנו איננה לאומנות כעמים אחרים. ייחוד עמנו איננו משמש עילה לשנאת זרים, אדרבה! תעודתו של עם ישראל הוא תיקון האנושות כולה, הבריאה כולה. לאומיותנו היא, איפוא, לאומיות

12 המקור של המילה: "קוסמופוליטי" הוא ביוונית. "קוסמוס" - עולם, "פוליטי" - אזרח. "קוסמופוליטי" משמעותו: אנושי-כללי, ללא התייחסות לעם מסויים.

13 ההגדרה במילון: "שובניזם" - לאומנות, קנאות קיצונית לאומית מלווה שנאה לעמים אחרים.

לאומיותנו היא, איפוא, לאומיות הכוללת בתוכה את האנושות כולה והעולם כולו, היא דואגת לכולם, ואיננה רואה את עצמה סגורה ומנותקת מכל הסובב לה

לאומיות וגזענות

יש המתקוממים נגד המושג "לאומיות" בהקשר עם עם ישראל, כיון שרואים את הלאומיות שלנו ככל לאומיות אחרת בעולם. המושג "גזענות" עולה מדי פעם כשנפגשים עם מושג יהודי ייחודי. המושגים הללו, במובנם השלילי, נובעים מבחוח, מתפיסה שאינה יהודית.

המושג: "גזע" לקוח מעולם הטבע, מהעץ. פשוט לכולם שיש עצים וגזעים בעלי תכונות שונות ושמות שונים. לא יעלה על דעתו של איש לומר שהבדלה בין גזעי עצים היא שלילית ומשפילה, אלא ברור שזו הבדלה מציאותית. אם אומר שמגזע זה עתידים לצאת אגסים, ומרעהו דובדבנים וכן הלאה, לא חטאתי בגזענות, אף עץ לא "נפגע" מדברי, רק ציינתי עובדה. לומר שאין גזעים שונים בין העצים, זוהי פשוט התעלמות מהמציאות.

לא רק שאהבת ישראל איננה נוגדת אהבת אדם אחר, אלא אדרבא! היא מחייבת את אהבת כל האדם, כיון שישראל הוא התמצית האידיאלית של כל האדם

הצד השלילי שבגזענות הוא, שלפעמים, קם עם, הרואה את עצמו כגזע עליון ומסיק שבשל היותו מיוחד, עליו להשפיל גזעים אחרים. בדור האחרון חזינו על בשרנו אחד מעמים אלו, אשר בגאווה, ובחשבו את עצמו לייחודי, רמס והשחית את העמים האחרים, שחט והשפיל. כשהמגמה היא פגיעה באחרים - זוהי גזענות שלילית.

התפיסה היהודית היא אכן תפיסה גזעית, אך, חלילה, לא שלילית. ייחודו של עם ישראל הוא באמת: "אתה בחרתנו מכל העמים" (מוסף לג' רגלים וימים נוראים), אנו העם הנבחר, הגזע הנבחר. אך משמעות הבחירה הזו, עליוניותו של עם ישראל, מתבטאת בהזדהות שלו עם הרצון הא-לוהי, החפץ בטוב לכל: "טוב ד' לכל, ורחמי על כל מעשיו" (תהלים קמה, ט). זוהי המגמה האלוהית בבריאה. חפצו של עם ישראל הוא שאור ד' יאיר בכל, ושהטוב הא-לוהי ימלא את הכל, כפי שמנבא הנביא ישעיהו (יא, ט): "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ד', כמים לים מקסים". השאיפה של עם ישראל היא להפוך את המציאות האנושית ל"נכתתו חרבותם לאתים ונחיתותיהם למזמרות. לא ישא גוי אגל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלמה" (שם ב, ד). אך בשום אופן, לא לשעבד את העמים האחרים ולא להזיק להם או להשפילם¹⁴.

הכוללת בתוכה את האנושיות כולה והעולם כולו, היא דואגת לכולם, ואיננה רואה את עצמה סגורה ומנותקת מכל הסובב לה. אומתינו היא אמנם התוכן של הכל, אך דווקא בשל כך, היא שייכת להכל, ובעלת אחריות כלפי כל.

ממשיך הרב צבי יהודה ואומר:

כי האידיאלים העולמיים, הנצחיים, האינסופיים, הא-לוהיים, אשר הובענו בראשית מטענו של עמנו ובאביב ממלכתו גנוזים הם בה ומקיימים אותה.

נתייחס לשני ביטויים בהם משתמש הרב צבי יהודה:

א. "בראשית מטענו של עמנו"

במאמר: "למהלך האידאות בישראל" (פרק ב), כתב מרן הראי"ה קוק זצ"ל את הדברים הבאים:

בראשית מטענו של העם הזה, אשר ידע לקרוא בשם הרעיון הא-לוהי, הברור והטהור, בעת השלטון הכביר של האלילות, בטומאתה-פראותה, נתגלתה השאיפה להקים ציבור אנושי גדול אשר ישמור את: "דָרְךָ ד', לְעֵשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (בראשית יח, ט)... **ולהצליח בזה את כל האדם כולו.**

השאיפה הזאת, להקים עם מיוחד ההולך בדרך ד', ומגמתו לעשות צדקה ומשפט, כוללת בתוכה, את הבאת האושר האמיתי וההצלחה השלימה לכל מין האדם.

ב. "אביב ממלכתו"

הרב צבי יהודה וודאי מתייחס כאן לתקופת שלמה המלך, כפי שכותב אביו, מרן הראי"ה קוק זצ"ל (למהלך האידאות בישראל, ג): "לעד לא ישכח מזכרונה אותו תור-הזהב שבפריחת ימי שלמה, בבנין הבית הראשון...".

שני הזמנים הללו: "בראשית מטענו של עמנו" - בתחילת ימיו, בזמנו של אברהם אבינו, "ובאביב ממלכתו" - בתור-הזהב של עמנו, כאשר היה עמנו בשיאו, מבטאים את התוכן העקרוני שגנוז בלאומיות שלנו. לאומיות שרואה בייחודה, את הדרך לקדם את הבריאה כולה.

14 אמנם ביחס לעמלק נצטוונו: "תמקה את זכר עמלק" (דברים כה, יט), אך אסור לשכוח שהקדוש ברוך הוא, שציווה אותנו למחות את זכר עמלק, הוא גם זה שדואג לטובת כל העולם, ומתוך כך ציווה עלינו למחותו, כחלק מההטבה הכללית. ולא כאן המקום להאריך בכך.

בקשר למושג: "אהבת ישראל" מסביר מרן הראי"ה קוק זצ"ל (אורות, אורות ישראל ד, ה):

אהבת ישראל מחייבת אהבת כל האדם. וכשהיא מטביעה שנה לאיזה חלק מן האדם, הוא סימן שלא נטהרה עדיין הנשמה מזוהמתה, ועל כן אינה יכולה להתיחד בעדן האהבה העליונה.

לא רק שאהבת ישראל איננה נוגדת אהבת אדם אחר, אלא אדרבא! היא מחייבת את אהבת **כל האדם**, כיון שישראל הוא התמצית האידיאלית של כל האדם (כפי שראינו לעיל בדברי הרב). ויותר מזה, אם כתוצאה מאהבת ישראל מתעוררת שנה כלפי חלק כלשהו מהאנושות, זהו סימן שיש פגם באותה אהבת ישראל, שהיא עדיין לא ניטהרה מזוהמתה. התפיסה האמיתית והשלימה היא, **שאהבת ישראל מחייבת את אהבת כל האדם כולו.**

ממשיך המדרש:

אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שלא מלת, היו בני אדם באים אצלך, עכשיו **אני בכבודי בא ונגלה עליך**, הדא הוא דכתיב: "וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ד' בְּאֶלְנֵי מִקְרָא".

אמנם זוהי זכות גדולה שהקדוש ברוך הוא מתגלה אליו, אך כיצד תשובת הקדוש ברוך הוא עונה לטענתו של אברהם אבינו? אלא, אומר הקדוש ברוך הוא לאברהם: אמנם בתחילה, נראה כאילו אנשים מסתייגים ממך, אך הייחוד לו זכית הוא ייחוד א-לוהי, "עכשיו אני בכבודי בא ונגלה עליך". ייחוד זה עתיד, בסופו של דבר, לקרב את כולם, יוסיף לכולם ויעלה את האנושות כולה.

מעלתה של הכנסת אורחים

במסכת שבת מובא (קכז, א):

אמר רב יהודה אמר רב: **גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה**, דכתיב: "וַיֹּאמֶר ד': אִם יָא מְצֵאתִי חַן בְּעֵינַיִךְ, אֶל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ" (בראשית יח, א).

במבט ראשון, ניתן להבין ש"גדולה הכנסת אורחים" **יותר** "מהקבלת פני שכינה", שהרי אברהם פונה לקדוש ברוך הוא ומבקש ממנו להמתין עד שיכניס את אורחיו. אך במבט מעמיק יותר, ניתן לבאר שהאות מ"ם ("מהקבלת פני שכינה") אינה מ"ם היתרון (יותר מ...), אלא במשמעות של "מתוך" - מניין אנו יודעים שגדולה הכנסת אורחים? - מתוך הסיפור על "הקבלת פני שכינה". הקדוש ברוך הוא בעצמו בא ללמד אותנו עד כמה גדולה הכנסת אורחים, איזה ערך יש בהתייחסות לכל אדם, לכל האנושות.

על מנת להבין עד כמה גדולה הכנסת האורחים של אברהם אבינו, נוסיף את דברי הגמרא (קידושין לב, ב), המספרת אודות התלבטות בה התחבטו חכמי ישראל:

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק, שהיו מסובין בבית המשתה בנו של רבן גמליאל. והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם. נתן הכוס לרבי אליעזר ולא נטלו, נתנו לרבי יהושע וקיבלו.

אמר לו רבי אליעזר: מה זה? יהושע! אנו יושבין ורבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו?!

אמר ליה: מצינו גדול ממנו ששמש! **אברהם** גדול הדור היה, וכתוב בו (בראשית יח, ח): "וְהָוָא עֹמֵד עֲלֵיהֶם"! ושמה תאמרו, כמלאכי השרת נדמו לו? לא נדמו לו אלא לערביים. ואנו, לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו?!

רבי יהושע מגלה ששלושת המלאכים שבאו לאברהם אבינו לא באו כמלאכים, אברהם

אברהם נימול בחברון

התורה מספרת על הפגישה בין אברהם אבינו לבין שלושת המלאכים, הבאים לבשר לו על שעתיד להיוולד לו בן. הסיפור פותח בפסוק הבא (בראשית יח, א): "וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ד' בְּאֶלְנֵי מִקְרָא, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָלָה כְּחַם הַיּוֹם". אומרת על כך הגמרא (בבא מציעא פו, ב):

אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקדוש ברוך הוא לשאול באברהם. הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים. שדריה לאליעזר למיפק לברא, נפק ולא אשכח... נפק איהו, חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא... (-אברהם שלח את אליעזר עבדו לצאת החוצה, יצא ולא מצא. יצא אברהם בעצמו וראה את הקדוש ברוך הוא עומד על הפתח).

אברהם אבינו נימול בחברון¹⁵. לאחר כריתת ברית המילה יוצא אברהם בעצמו לחפש אורחים ופוגש בקדוש ברוך הוא: "וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ד'". מוסיף על כך המדרש (בראשית רבה מז, ז):

אמר אברהם: עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי, תאמר - משמלתי - אינן באים אצלי?

אברהם מתפלא, כל עוד היה ערל ולא מל, היה זוכה לארח אורחים, כעת משמל, אנשים אינם באים אליו יותר, כביכול, הוא ניזוק מברית המילה! - כלומר, עכשיו משנתעמק ה**ייחוד** שלי על ידי המילה, ה**מבדילה** אותי משאר הבריות, נוצר חיין ביני לכל באי עולם! וכיון שכך, אף אחד לא בא אליי, אני מנותק מהאנושות.

15 בפסוק כתוב שהיה ב"בְּאֶלְנֵי מִקְרָא", ובמקום אחר נאמר: "אֶלְנֵי מִקְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן" (בראשית יג, יח).

קיבל אותם בכבוד למרות שנדמו לו כערביים. במכילתא דרבי ישמעאל (יתרו, מסכתא דעמלק, א), נוסף פרט המחרף את העניין: "והיה סבור בהן שהם בני אדם ערביים עובדי עבודה זרה!" מדוע בחר הקדוש ברוך הוא להציג את המלאכים דווקא בדמות זו של ערביים, עובדי עבודה זרה?

ועוד, גם בין עובדי עבודה זרה יש מדרגות. יש אנשים שהתרשמו מכוחות טבע מפליאים ככוכבים, שמש וירח ומשאר תופעות אדירות בטבע, אולם כאן, מדובר על עובדי עבודה זרה המשתחוים לאבק שעל כפות רגליהם¹⁶ - עבודה זרה שפילה במיוחד!

דווקא אחרי שאברהם אבינו נימול, מתוך הייחוד הישראלי, הוא נפגש עם כלל האנושות, ומתוך כך מגיע הטוב והאוויר לכל האנושות כולה. אברהם אבינו ידוע כלוחם הראשון והגדול כנגד עבודה זרה¹⁷, והנה מופיעים לנגדו שלושה עובדי עבודה זרה, מן העבודה הזרה השפילה ביותר. מה יעשה אברהם אבינו? האם יעמוד ויצעק עליהם, יוכיחם על בערותם? יסקלם באבנים? חלילה! אברהם רץ לקראתם, משתחוה כנגדם ודואג לכל צרכיהם. המלאכים הופיעו דווקא בצורה זו, כדי ללמדנו על אודות היחס הנכון **לכל האנושות**, את המגמה שלנו להעלות ולתקן את העולם כולו.

דברים אלו משלימים את שהבאנו מ"פרקי דרבי אליעזר" לעיל, שהכנסת האורחים של אברהם אבינו מפגישה אותו עם אדם הראשון. דווקא הכנסת אורחים מעין אלו מביאה למפגש עם אדם הראשון, עם שורש כל האנושות. דווקא **אחרי שאברהם אבינו נימול**, מתוך הייחוד הישראלי, הוא נפגש עם כלל האנושות, ומתוך כך מגיע הטוב והאוויר לכל האנושות כולה.

בדומה, מובא בספר "שפת אמת", לחג הסוכות (שנת תרס"ד):

בסוכות נבדלין בני ישראל מן האומות על ידי מצות הסוכה, שהיא דירה מיוחדת לכל האזרח בישראל. ולכן, דווקא בחג מקריבים שבעים פרים מול שבעים אומות. לומר, **דכל מה שבני ישראל נבדלין לעצמם - מזכין גם כן לכל העולם.**

דווקא הייחוד שלנו הוא שמביא את הטוב והאוויר לכל בני האדם. כך גם בבית המקדש, דווקא משום שהיו ישראל נבדלים משאר האומות, יכלו להאיר לטובת כל העולם.

נסכם נושא זה, בדבריו של בעל ה"חסד לאברהם" (ג, יג), המצביע על כך שחברון מחברת אותנו לגן עדן, לעולם העליון:

16 כך מביא רש"י (בראשית יח, ד): "וַיִּנְחָצוּ רַגְלֵיכֶם" - כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם...".
17 ראה למשל בבראשית רבה לח, יג; רמב"ם, הלכות עבודה זרה א. ג.

ומערת המכפלה שבחברון אשר שם קבורת האבות, כבר נודע אשר משם הוא מעבר אל גן עדן התחתון... כל מי שהוא דר בחברון, הוא בטוח כשיפטר ונקבר שם, שנפשו זוכה להעלות לגן עדן... כי מערת המכפלה היא המעבר אל הגן עדן הנזכר.

ביחס לפסוק: "בְּקִרְיַת אֶבְרָם, הוּא חֶבְרוֹן" (בראשית כג, ב) מפרש רבינו בחיי:

...נקראת חברון על שם שכל הקבור שם, נפשו מתחברת למעלה, בעיר א-לוהים, עם ארבע מחנות שכינה. ולא לחינם חמדה אבות העולם, אלא שמשם זוכות הנשמות להתחבר לשורשן, שהוא כסא הכבוד...

חברון מהווה את החיבור לנצח ישראל, לארץ ישראל, לאנושות כולה, לעולם העליון.

עיר המקלט

חברון היא אחת מערי המקלט (יהושע כ, ז). **וביחד עם רגש ההתחזקות ומסירות נפש הנובע מן המהות של חברון, שבא לידי ביטוי בגבורותו ועז נפשו של כלב, היא מעוררת בנו גם את רגש האחריות והדאגה לכל נפש בישראל, ואפילו נפש בלתי מהוגנת של רוצח בשגגה.**

חברון מעוררת אותנו לדאגה **לכל יהודי**, לכל נפש מישראל. מתוך יניקה מהמהות הכלל-ישראלית אנו לומדים להתייחס לכל נפש, "ואפילו נפש בלתי מהוגנת, של רוצח בשגגה". ואם תאמר: הרי רוצח בשוגג הוא ככל האדם, אלא שאינה אונס לידו ובשוגג גרם למוות, אין הוא שונה באמת משאר ישראל, ומדוע שלא נרחם עליו?

אלא, שכבר אמרו חז"ל: "מגלגלים חובה על ידי חייב", ולא בכדי הגיעה לידו רציחה זו¹⁸. בנוסף, רצח בשוגג איננו אירוע של אונס גמור, אלא מקרה הקרוב לרשלנות שהביאה למות אדם אחר. ובכל זאת, מורה התורה לדאוג לאיש זה, למרות שאיננו זכאי לחלוטין, אנו מצווים לספק לו מקלט והגנה.

נציין כמה מהלכות עיר המקלט, כפי שהובאו ברמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש), המבליטות את החובה לדאוג לכל אחד, ואפילו לרוצח בשגגה:

פרק ה, הלכות ז-ח:

...מי שנתחייב גלות, מחזירין אותו למקומו (-הכוונה לעיר מקלטו, אחר שדנו את המקרה בבית

18 מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי כא, יג: "וַיִּצְאֶשׁר לֹא צָדָה, וְהָאֵלֵהִים אָנָּה לְיָדוֹ" (שמות כא, יג) - מגלגלין זכות על ידי זכאי, וחובה על ידי חייב".

דין)... כשמישבין אותו, מוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יהרגנו גואל הדם בדרך, ואומרין להם: "אל תנהגו בו מנהג שופכי דמים, בשוגג בא מעשה לידו".

פרק ח, הלכה ה:

וחייבין בית דין לכוון הדרכים לערי מקלט, ולתקן אותם, ולהרחיבן, ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה. ואין מניחין בדרך: לא תל, ולא גיא, ולא נהר, אלא עושין עליו גשר כדי שלא לעכב את הבורח לשם... ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות משלשים ושתים אמות. ו"מקלט מקלט" היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכירו הרצחנים ויפנו לשם.

שם, הלכה ח:

ערי מקלט - אין עושין אותן: לא עיירות גדולות, ולא כרכים גדולים ולא קטנים, אלא עיירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ובמקום המים, ואם אין שם מים מכניסין לתוכן מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין. נתמעטו אוכלוסיהן - מוסיפין עליהן. נתמעטו דיוריהן - מכניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים. ואין פורסין בתוכן מצודות, ואין מפשילין בתוכן חבלים, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם.

פרק ז, א:

תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר: "נְחִי" (דברים ד, מב; יט, ה) - עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד - כמיתה חשובין...

מהלכות אלו אנו למדים עד כמה עלינו לדאוג לרוצח בשוגג. אנו דואגים לו לכל הנוחות האפשריות בדרכו אל עיר המקלט. מצווים על מלוויי ההתייחס אליו בצורה נאותה. דואגים שעיר המקלט תהיה נוחה ככל ערי ישראל. ואף מובילים אליו, לעיר מקלטו, את רבו, כך שיוכל להמשיך לחיות חיים אמיתיים, חיים של תורה.

חברון, שהיא עיר מקלט, מלמדת אותנו על החובה לדאוג לכל יהודי ויהודי, באשר הוא. מתוך המהות הכלל-ישראלית אנו דואגים אפילו לרוצח בשגגה, וכדברי הרב זצ"ל: "אפילו לנפש בלתי מהוגנת".

הצלת לוט

בפרשת לך-לך (בראשית יד) מסופר על מלחמת ארבעת המלכים נגד החמישה, בתקופת אברהם אבינו. ארבעת המלכים התוקפים כובשים את ערי הכנרת (סדום ושכנותיה), בוזזים את רכושם ושובים את אוכלוסייתם. בין הנשבים היה גם לוט, אחיינו של אברהם. לאברהם מגיעה השמועה עד מהרה, ובלי להתלבט, יוצא אברהם למסע הצלה, עד שמביס את ארבעת המלכים ומושיע את לוט.

היציאה למסע ההצלה החלה ב**חברון**, שם קיבל אברהם את המידע אודות שביית אחיינו: "וַיָּבֵא הַפְּלִיטִי וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שֶׁכֵּן בְּאַלְנֵי מְמֹרָא¹⁹... " (שם, פסוק ג). גם כאן, מבטאת חברון את האחריות ומסירות הנפש בין אחים²⁰.

מחברון גם שלח יעקב אבינו את יוסף בנו²¹ לראות את שלום אחיו. ומשם יוצא יוסף ומחפש אחריהם: "אֵת אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֵשׁ!" (שם לז, טז).

חברון מייצגת את חיפוש האחווה, את המסירות על האחים והדאגה להם.

להרוג את מלך חשבון

ובדרך זו עלינו לבנות גם את עיר האבות חברון. מצד אחד, אין לעשות חשבונות רבים, ועלינו להישען גם על היסוד הבלימי, שהוא יסוד העולם ויסוד עולמנו. וביחד עם זה, עלינו לדאוג לשלום ולבטחון כל נפש מישראל. ובעזרת ד' נזכה לראות את חברון בנוייה על תלה, במהרה בימינו!

מדגיש כאן הרב זצ"ל: חברון היא מעל ומעבר לכל חשבון! אנו מסתמכים על אותו "יסוד בלימי" עליו דיברנו לעיל, המבטא את העובדה שהעולם כולו מבוסס "על חוזק זרועותיו של הקדוש ברוך הוא". כביכול, מבחינה אנושית-טבעית, הוא עומד על בלי-מה. חברון היא מעבר לכל חשבון - מעבר לחיפוש עיתוי מתאים לבנות אותה ושאר חשבונות, בניינה של חברון שייך לרצון הא-לוהי ולמגמה הא-לוהית.

מספרים, שפעם באה קבוצת תיירים מחו"ל למרן הראי"ה קוק זצ"ל. הרב שאלם

19 "אַלְנֵי מְמֹרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן" (בראשית יג, יח).

20 "וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו" (בראשית יד, יד); "אֵת לוֹט אָחִיו" (שם שם, טז). וכך כינה אותו אברהם עוד כשנפרד ממנו: "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט... כִּי אֲנִישִׁים אֲחִים אֲנִיחֶנּוּ" (שם יג, ח).

21 בראשית לז, יד: "וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן".

חברון תשוב ותבנה

אם פושעים ורשעים גמלו לנו רעה תחת טובה, אין לנו אלא תשובה ניצחת:
חברון היהודית תשוב ותבנה, אם ירצה ד', לכבוד ולתפארת!

הרב מתכוון כאן לאותם מרצחים בפרעות בחברון של שנת ה'תרפ"ט. הם "גמלו לנו רעה תחת טובה" - תחת קשרי הידידות והאמון שרכשו התושבים היהודים לשכניהם הערבים, יצאו הללו והכו בהם כאילו לא הכירום מימיהם.

התשובה הניצחת לאותם מרצחים על מעשיהם הנואלים, היא התשובה הצינונית. הקמת חברון היהודית מחדש. גם אם ישנם עיכובים, קשיים וסיבוכים, בסופו של דבר - כך יהיה!

התשובה הניצחת לאותם מרצחים על מעשיהם הנואלים, היא התשובה הצינונית. הקמת חברון היהודית מחדש. גם אם ישנם עיכובים, קשיים וסיבוכים, בסופו של דבר - כך יהיה! וכדברי **הרב**: "חברון היהודית תשוב ותבנה אם ירצה ד', לכבוד ולתפארת!". כך עוד יהיה, כי כך מוכרח להיות, שהרי זהו רצון ד'.

מובא בחז"ל (ספרי עקב מג):

"וַיַּעֲבֹדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים" (דברים יא, טז) - וכי אלהים הם? והלא כבר נאמר: "וַיִּתֵּן אֶת אֱלֹהֵיהֶם בְּאֵשׁ, כִּי לֹא אֱלֹהִים הָמָּה" (ישעיהו ז, יט) - ולמה נקרא שמם: "אֱלֹהִים אֲחֵרִים"?

איך אפשר לומר על אליילי עבודה זרה שהם: "אֱלֹהִים אֲחֵרִים"? והלא אינם א-להים כלל! אחד ההסברים שמביא המדרש הוא: "שמאחרים את הטובה מלבא בעולם" - "אחרים" מלשון **איחור**.

הטובה בוודאי תבוא לעולם. לא ניתן לעצור את הטוב, במקרה החמור ביותר, ניתן רק לאחר ולעכב אותו. אפילו לעבודה זרה ולעובדיה אין כוח לעצור בעד הטובה, אלא רק **לאחרה**.

גם בעניין חברון ייתכנו עיכובים, אך עיכובים אלו יגרמו רק **לאיחור** בניינה. סופה של הטובה הגדולה לצאת אל הפועל וחלילה לנו להתיימש מלקוות ולצפות להופעתה. עלינו מוטל רק להשתדל כמיטב יכולתנו לקדמה ולזרזה למעשה.

החוברת מוקדשת לעילוי נשמת **אריה בן יוסף פוגאטש**

האם בכוונתם לעלות ארצה. הללו השיבו בשלילה, כיון שעשו **חשבון** שלא יצליחו להסתדר בארץ, ועל כן בדעתם לשוב לחוץ-לארץ ולא להתיישב בארץ. מעשה זה היה בשבוע של פרשת "חוקת". פנה אליהם **הרב** ושאלם: "אנו קוראים השבוע על כיבוש סיחון ועוג. לשם מה היה צריך משה רבינו להביס עמים אלו קודם הכניסה לארץ?". ענה להם **הרב**: "סיחון הוא מלך חשבון (ראה דברים ב, כו). כל עוד ש'מלך **חשבון**' חי - עושים כל מיני חשבונות: זה כן יסתדר, זה לא יסתדר וכן הלאה. **כדי להיכנס לארץ ישראל צריך קודם כל להרוג את 'מלך חשבון'**!" לסלק את החשבונות האנושיים הצרים ולסמוך על אותו "יסוד בלימי".

כדי להיכנס לארץ ישראל צריך קודם כל להרוג את 'מלך חשבון'! לסלק את החשבונות האנושיים הצרים ולסמוך על אותו 'יסוד בלימי'.

מוסיף **הרב**: "וביחד עם זה, עלינו לדאוג לשלום ולבטחון כל נפש מישראל". אמנם בניית חברון היא מעל ומעבר לכל חשבון, אך כמובן שצריכה להיות מתוך אחריות לשמירת נפשות. לא מתוך יצר הרפתקנות, או על ידי קומץ אנשים תמהוניים, אלא מתוך אחריות.

טענות של בלי מה

אנו אומרים: "תִּלְהָ אֶרֶץ עַל כְּלֵי מָה", כי היסוד הבלמי הוא החזק שביסודות - "לֹא כְּצוּרְנוּ צוּרִים" (דברים לב, לא). ודאי שאנו מחוייבים לכלכל את מעשינו בהשכל ודעת, בזהירות וסדרים. חזקה על טובי העסקנים המסורים לרעיון הקמת חברון שידעו את אשר לפניהם. ואולם, מי שמרפה את ידי הבונים בטענות של בלי-מה, מי שלועג ואומר: "מה היהודים האומללים האלה עושים?!" (על פי נחמיה ג, לד), מי שאינו עוזר להקמת חברון, הוא שולח יד בשורשיות של אומתנו ועתיד הוא ליתן את הדין.

אכן, יש לשקול ולכלכל את דרכינו על פי שכל ודעת ולא מתוך סערת רגשות, אולם, אין לערבב בין שיקול דעת ראוי, לבין ריפוי ידי העוסקים במלאכה בטענות הבל. לצד השיקול השכלי, יש לזכור את אותו "יסוד בלימי" א-לוהי. אין לבוא לידי ייאוש, וכל שכן, שלא לייאש את העוסקים במלאכת הבנייה! ניתן לשמוע טענות והצעות, אך חלילה, לא לערב בהן טענות בלי בסיס ויסוד, הנובעות כולן מאמונה חלושה ורצוצה.

הישיבה התיכונית אור עציון קוראת לבוגריה להירשם בספר הבוגרים.
היכנסו לדף הבוגרים באתר הישיבה התיכונית אור עציון
www.yore.co.il ומלאו את פרטיכם.

"גיבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך"

(תהילים קיב')

ערב הצדעה

למורנו ורבינו, חתן פרס ישראל
הרב חיים דרוקמן שליט"א

בהגיעו לגבורות
ולדרכה של הציונות הדתית
ההולכת מכוחו

הערב יתקיים אי"ה
ביום ראשון כח' באדר התשע"ג
(10.3.13 למניינם)
בבנייני האומה בירושלים

ובו נוקיר ונכבד את פועלו של הרב
ומפעלותיה של הציונות הדתית
על כל חלקיה
הערב יתקיים במעמד רבנים ואישי ציבור

מוזמנים:
תלמידיו, מוקירי דרכו
והציבור הרחב

תנועת בני עקיבא
בישראל

בני עקיבא בתנועת העולמית
BNEI AKIVA WORLD MOVEMENT

מרכז ישיבות
בני עקיבא

הישיבה התיכונת
אור עיזון

הישיבה הגבוהה
אור עיזון
שעל יד מרכז ישיבות בני עקיבא